

Mag. farm.
Pavle Zelić

Gorka **PILULA**

Mračno naličje farmacije

Copyright © 2024, Pavle Zelić
Copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

Gorka
PILULA

Sadržaj

Umesto uvoda: Šta izjeda naše poverenje u farmaciju?	9
Nacistička farmacija	26
Truli novi svet: sintetički narkotici od Hakslija do Zarubice	67
Falsifikovano i ukradeno zdravlje	103
Dosije talidomid: katastrofa svih katastrofa.	135
Stranputica traganja za izlazom iz bola	159
Farmaceutski otpad – svuda oko nas... i u nama.	179
Zaključak... i rešenje kojeg nema	201
<i>Izjave zahvalnosti</i>	<i>207</i>
<i>Preporučena literatura.</i>	<i>211</i>
<i>O autoru.</i>	<i>213</i>

Umesto uvoda: Šta izjeda naše poverenje u farmaciju?

Nema vaccine protiv gluposti.

Albert Ajnštajn

„Ubili su ih!“

Bio je utorak, 28. jun 2022, kada je doktorka Nida Ali ušla uplakana u zajedničku kancelariju Hamfrijevih stipendista na Univerzitetu Emori u Atlanti (Džordžija, SAD). Napolju bismo se preznojavali zbog južnjačke žege, ali nas je u ovoj sobi-utočištu hvatala jeza.

Prvi sam prišao svojoj prijateljici, inače kao stena ja-koj i postojanoj Pakistanki, zagrlio je i zapitao zbunjeno: „Koga su ubili, Nida, o čemu to pričaš?“

Dži-Hej iz Južne Koreje dala joj je malo vode, Aleksandra iz Venecuele posadila je na stolicu, a Sudanka Sara joj prinela kutiju s maramicama. Pošto se malo sabrala, rekla nam je konačno: „Troje mojih kolega... mojih prijatelja. Ubijeni su tokom imunizacije protiv polio virusa u Severnom Vaziristanu.“

„Ko ih je ubio? Zašto?“, upitao sam spontano, iako sam slutio odgovor.

„Ne zna se. To se skoro nikad i ne sazna. Obilazili su sela u toj graničnoj pokrajini prema Avganistanu gde je polio ponovo u porastu. Da sam... da sam bila tamo, verovatno bi mi se desilo isto. Sećate se, pričala sam vam o tome. Sada se dešava ponovo.“

Kako bih mogao da zaboravim?

Nida i ja smo delili termin za predavanje o javnom zdravlju koje smo održali nekoliko meseci ranije pred širokim auditorijumom uglednih profesora i doktoranata, istraživača i studenata. Ja sam predavao o inovativnim načinima da se govori o temama javnog zdravlja i utiče na bolje prihvatanje intervencija kao što su recimo vakcinacija, na primer korišćenjem književnih pripovedačkih tehnika ili umetničkih formata poput filma ili stripa. Ali Nida... Nida je pričala o tome koliko je desetina njenih kolega ubijeno tokom prethodnih godina na terenu i kako i ona isuviše često rizikuje život da bi vakcinisala decu u Pakistanu. Uglavnom je radila na imunizaciji dece protiv poliomijelitisa – dečje paralize, izuzetno zarazne bolesti koja se prenosi kontaktom s fekalnim materijama, i može izazvati trajnu paralizu, pa i smrt. Za polio ni dan-danas ne postoji lek, samo prevencija vakcinacijom, i to vrlo jednostavna: oralnim putem.

Više od 20.000 dece godišnje ostajalo je paralizovano u ovoj zemlji ranih 1990-ih, da bi potom delovalo da je bolest gotovo iskorenjena jer 15 meseci, sve do aprila 2022. godine, nije detektovan nijedan novi slučaj u Pakistanu. A onda ih je do kraja godine bilo čak dvadeset. Susjedni Avganistan, jedina druga država na svetu u kojoj je i dalje

aktivan „divlji“ polio virus tipa 1, nakon povratka talibana na vlast 2021. doživeo je regresiju u mnogo čemu – ali zato u broju slučajeva dečje paralize beleži napredak.

Uzorci konstantno nepotpune vakcinacije u pomenute dve susedne, dominantno islamske azijske države leže u dubokom nepoverenju uzrokovanom dezinformacijama i teorijama zavera vezanim za ovu i druge dečje vakcine, od toga da sadrže svinjsku mast ili alkohol koji su zabranjeni muslimanima, preko sumnji kako mogu izazvati HIV infekciju, pa sve do najprisutnijeg uverenja: da je reč o podlosti „dušmana sa Zapada“ – odakle zaista i dolaze nove injektibilne vakcine ipol (*Ipol*[®]) francuskog proizvođača *Sanofi Paster* – koji time žele da sterilišu muslimansku decu.

Dodajmo tome neprosvećenost i nepismenost populacije u teško dostupnim, planinskim selima i radikalizam militantnih grupa povezanih s talibanima i Al Kaidom. Zbog svega toga zadatak Nide i njenih kolega koje stavlja ju glavu u torbu svaki put kada uprte prenosni frižiderčić s vakcinama na rame i zakucaju na vrata neke izolovane kuće od blata deluje ne samo opasno već i nemoguće. Ipak, tako nešto se ne može desiti u svetu prosvećenih demokratija, obaveznog obrazovanja i s decenijama uspešne masovne imunizacije, zar ne?

O da, i te kako može.

Naime danas, umesto da smo iskorenili drugu po redu veliku bolest u istoriji čovečanstva – posle velikih boginja davne 1979. – polio se vratio u velikom stilu. Pa je tako 2022. „izvezen“ iz Pakistana u Malavi i Mozambik – izazivajući paralizu kod pojedine dece – više od trideset godina od poslednjeg slučaja! Polio je dospeo na naslovne

strane novina širom sveta 2022. godine, kada je virus otkriven u kanalizaciji u visokorazvijenim zemljama i metropolama poput Njujorka, Londona, Montreala i Jerusalima. U tim slučajevima je bio poreklom iz vakcina – što je nuspojava kada je u nekoj sredini obuhvat vakcinacije veoma nizak. Proglašavana su lokalna vanredna stanja, i usledila je hitna vakcinacija miliona dece – negde čak posle više decenija.

Iako je, suštinski, tema ove knjige, pa i uvoda, farmacija uopšte, šta ona zapravo jeste i šta može da učini za sve nas, a šta nikako ne sme biti – ipak su vakcine idealni, provokativni primer na kojem možemo da pretresemo sve ono što nas muči i buni u odnosu na ovu profesiju i nauku kojom se rukovodi. Nekome kao prst u oko, a drugima kao igla u rame – ali bez sumnje, a naročito posle pandemije koronavirusom (izazivačem bolesti kovid 19), u pitanju je tema o kojoj baš svi imaju kategorične stavove – i ne libe se da ih podele.

Dakle, šta (ni)je u redu s tim vakcinama, pa samim tim i sa farmacijom?

Let iznad kukavičjeg protesta

Tokom godinu dana koliko ću provesti u SAD kao stipendista, od leta 2021. do leta 2022, živeo sam bukvalno prekoputa glavnog ulaza u najveću i najizdašnije finansiranu instituciju na svetu koja se bavi javnim zdravljem – američke Centre za kontrolu i prevenciju bolesti – US CDC, u kojoj ću čak imati i tromesečnu praksu – time ostvarivši davnašnji san da jednom tu i radim.

Ali svakog bogovetnog dana, pešačeći ka Rolingovom fakultetu za javno zdravlje na „Harvardu Jugu“ – Univerzitetu Emori, prisustvovao sam protestima antivaksera i teoretičara zavera na velikoj raskrsnici široke, prometne Ulice Klifton i prilaznog puta ka CDC-ju. Često je to bio samo jedan čovek – ali uvek je bilo nekog, bilo da je upekla zvezda ili da su šibali vetar i kiša, pa čak i dok je padao sneg, što je inače vrlo retka pojava na Jugu. Vikendom ih je bilo više – nekad i desetine veoma glasnih, besnih i, pošto smo ipak na jugu, verovatno naoružanih demonstiranata. Konstanta su bile brojne, svuda naokolo strateški postavljene velike plastične „informativne“ table, sa optužbama da CDC podržava i sprovodi eksperimente nalik nacističkim, s upozorenjima da će deca umreti od neželjenih reakcija na vakcine, ili pak samo sa rečju „OBEY“ – „POKORI SE“ – odštampanom ogromnim crnim slovima na beloj podlozi (aluzija na kulturni SF film *Oni žive* Džona Karpentera iz 1988). Nekad su na protestima pozivali brojne vozače u prolazu da bar sirenom podrže protest – a i kako bi ih čuli u CDC-ju. Pojedinih dana nisam mogao da učim niti da se odmorim u svojoj sobi od neprestanog trubljenja.

Dozvolite i praštajte što ću biti još samo malo ličan i podsetiti na mnogo ekstremnije natpise – antisemitske grafite, kao i demonstracije pred kućom najprepoznatljivijeg člana kriznog štaba protiv kovida 19 u Srbiji i mog prijatelja, epidemiologa doktora Predraga Kona, kada se na čoveka jevrejskog porekla krajem oktobra 2021. na protestu ispred njegovog doma uzvikivalo: „Mengele, Mengele!“

I ja sâm, još od pomalo zaboravljene pandemije gripa tipa H1N1 iz 2009–2010, to jest od kada se intenzivnije

pojavljujem u medijima, između ostalog i na temu vakcina, kao predstavnik nadležnih institucija i zdravstveni stručnjak, primam pretnje smrću telefonom. Upućivane su sa skrivenih ili stranih brojeva telefona, pa čak i putem mejla. O zapaljivim prepucavanjima i prozivkama na društvenim mrežama, i ništa manje žestokim napisima u okviru prostora „pošaljite komentar“ podno onlajn medijskih objava, da i ne govorim.

A tokom pomenute stipendije u SAD, na jednom mini-kongresu u velelepnom Studentskom centru univerziteta Emori, upoznao sam profesora Karlosa del Rija, posle čuvenog Antonija Faučija u medijima najprisutnijeg eksperta na temu pandemije koronavirusa u SAD. Pitao sam ga kako se nosi s negativnim komentarima i pretnjama antivaksera. Malo je reći da me je odgovor šokirao. „S vremenom sam razvio veoma debelu, otpornu kožu. A nedavno sam nabavio pištolj i redovno ga nosim sa sobom kako bih se zaštitio“, rekao je. „Pa evo i sada“, dodade ugledni profa i potapša se po džepu.

Svojevremeno sam došao na ideju da o svemu tome napišem naučni rad. I s više mesta u SAD i Srbiji savetovano mi je da se okanem te ideje i „ne igram se vatrom“. Povukao sam se tada, ali sada pitam gde je granica trpljenja i kada ćemo shvatiti da se „vatra“ uveliko igra s nama.

Ne kažem da smo mi komunikatori i prevodioci zdravstvenih mera i preventivno-terapijskih rešenja nekakvi heroji, naročito ne u poređenju sa doktorkom Nidom i njenim neustrašivim timom pakistanskih imunizatora. Niti pak u poređenju sa zdravstvenim radnicima u direktnom kontaktu sa obolelim pacijentima, donedavno i u „kovid bolnicama“, a uvek u regularnim bolnicama,

domovima zdravlja, ordinacijama, apotekama i svim drugim prvim linijama medicine i farmacije u Srbiji i svim ostalim zemljama sveta. Ali da bi tim odvažnim, neumornim borcima protiv SARS-CoV-2 i drugih virusa, patogenima i svih ostalih boljki vaskolikog čovečanstva posao bio iole lakši, moramo obaviti svojevrsnu... dezinfekciju. A najpre moramo prepoznati, klasifikovati i poput entomologa spakovati u kulturološke staklene vitrine sve te mutirane, invazivne insekte štetočine – uzroke neznanja, nepoverenja i otpora cepivima i imunizaciji – odnosno farmaciji i zdravstvu uopšte.

I zatim dokučiti kako pre svega *njih* istrebiti.

Bila jednom jedna strašna... vakcina

Vakcine, dežurni krivci u svim napadima na institucionalizovanu medicinu i farmaciju, navodno izazivaju neplodnost, autizam, autoimune poremećaje, sve vrste raka, pa i same bolesti od kojih bi trebalo da nas štite, i dabome – sadrže mikročipove kojima se prati kretanje ljudi i služe za ograničavanje populacije skrivenim neželjenim reakcijama koje će se pojaviti kroz više godina i izazvati opšti pomor. Za sve to su odgovorni Bil Gejts, svetski moćnici i vlade, masoni, iluminati, vanzemaljci i reptilijanci.

„Laž koja je jednom izrečena ostaje laž, ali laž koja je ponovljena hiljadu puta postaje istina“, varijanta je čuvene izreke pripisivane nacističkom ministru propagande Jozefu Gebelsu. U doba „lažnih vesti“, „postistine“ i „iluzije stvarnosti“, pojačanih infodemijom i nedavnom pandemijom koja nas je sve pomalo sludela, dok temperatura planete

ne tako suptilno raste, a pregrejani mozgovi naginju konfliktima – dezinformacije i teorije zavere postale su ključni izazovi i neprijatelj nauke i razvoja civilizacije. A možda i najveća skrivena pretnja za opstanak ljudske rase uopšte.

Jer jedno je kada građani dovode u pitanje teoriju evolucije, bune se protiv 5G mreža i kemtrejsa, pa čak veruju i da je Zemlja ravna ploča (*sic!*), a sasvim drugo ako direktno ugrožavaju svoje zdravlje, zdravlje mališana za koje su odgovorni i svih drugih sugrađana s kojima dolaze u dodir. I to samo zato što su odbili vakcinu protiv bolesti „slabije od gripa“, a koja je odnela milione života, neretko potpuno zdravih ljudi, pa čak i iste te dece.

Naime, kovid 19 postao je peta najsmrtonosnija pandemijska bolest u istoriji civilizacije – odmah iznad treće bubonske kuge, koja je trajala preko stotinu godina (1855–1960), a i dalje prilično ispod pandemije HIV-a koja je za četiri decenije odnela preko četrdeset miliona života. Od posledica infekcije SARS-KoV-2 virusom zvanično je u svetu umrlo više od sedam miliona ljudi – dakle, daleko više nego što ima cela jedna Srbija, a prema projekcijama časopisa *Economist* i Univerziteta Džons Hopkins – četiri puta toliko, to jest 28,2 miliona. Verovatno se ne sećate koliko je ljudi umrlo u Srbiji? Osamnaest hiljada. Loznica ima manje stanovnika.

Koliko njih *nije moralo* da umre?

Od trenutka kada su neočekivano efikasne i blagovremeno u Srbiji dostupne vakcine postale konačno oružje u ratu protiv SARS-KoV-2 virusa – realno gotovo niko. A ipak su mnogi ovde odlučili da se ne vakcinišu. Da rizikuju. I umrli su. Ili su iz nehata ubili nekog svog, ili potpuno nepoznatog.

Zašto?

To moramo znati, i zaustaviti, jer previše od toga zavisi. Vraćali smo se na ovu temu posebno u Srbiji u poslednje vreme, kada nam se za samo nekoliko godina desilo više epidemija malih boginja, pa čak i velikog kašlja. Razlog – sramotno, neshvatljivo niski obuhvat vakcinacije u pojedinim srpskim gradovima i sredinama, pre svega MMR (*Measels, Mumps, Rubela*, odnosno morbila / male boginje, zauške, rubela/crvenka), ali i drugim vakcinama. Pravi razlog – roditelji ili ne žele uopšte da vakcinišu svoju decu, ili pak odlažu imunizaciju jer, po njihovom mišljenju, vakcine *možda* izazivaju autizam, što je teorija koja nema nikakvo naučno utemeljenje.

Bitna novina u ovom ratu (dez)informacijama jeste to što „drugoj strani“ uopšte nije neophodno da u potpunosti osvoji poverenje onih koji su neodlučni, a njih je zaista mnogo, kom se carstvu prikloniti. Dovoljno je da ubace izjedajućeg crva sumnje iz naslova celog ovog uvoda, tu malenu, podlu životinjicu, koja će rovariti svoj put kroz podsvest, ležuci metaforička jajašca novih sumnji usred svakog uvreženog stava na kojem smo odrasli.

Reći će, na primer:

Jeste – vakcinisali smo se svi kao deca i nije nam ništa... Ali! Ko zna šta danas farmaceutska mafija stavlja u te vakcine?

Tako je – milijarde ljudi su primile vakcine protiv koronavirusa i navodno su retke ozbiljne nuspojave... Ali! Šta ako se baš meni dese – i zar niste čuli da se ni direktor Fajzera nije vakcinisao?

U pravu ste, vakcine jesu jedno od najvećih dostignuća čovečanstva zahvaljujući kojem smo suzbili mnoge

bolesti... Ali! Ja bih ipak da sačekam još malo s vakcinacijom moje dece, svašta se priča, čak i neki lekari to savetuju, pa ćemo videti, polako, šta me sad tu terate!?

Teško je govoriti, a još teže pisati o svemu ovome, svim tim neistinama, manipulacijama i provokacijama, a da vas ne obuzme gnev, naličje one posvećenosti i strasti koju mi praktičari moramo imati da bismo svakog dana donkihотовski uzaludno iznova jurišali na te vetrenjače tvrdoglavosti i nepoverenja, odapinjući strele činjenica, preko medija i u direktnim kontaktima, sve u nadi da i ovaj zmaj Šmaug ima bar to jedno ranjivo mesto kroz koje se možemo probiti unutra, u srca i duše onih kojima se obraćamo... i preokrenuti sve.

Ali kako mudro kaže stari džedaj Joda, bes koji potiče od straha vodi nas mržnji, ona pak patnji, a sve to zajedno – mračnoj strani. Zato, nemojmo se ni bojati, niti ljutiti, a naročito, ni za tren, nemojmo mrzeti one koji odbijaju da nas slušaju kada govorimo o vakcinama i drugim farmaceutskim intervencijama u modernoj medicini sa ciljem zaštite javnog zdravlja. Potrebno je samo... razgovarati, slušati i razumeti.

Obračun kod Dženerovog korala

Kako, zašto i gde nastaju dezinformacije o vakcinama, lekovima, pa i farmaciji uopšte?

Ovo pitanje zaslužuje ne samo uvod već celu knjigu za sebe. Ali još od čuvene izjave generalnog direktora Svetske zdravstvene organizacije Tedrosa Gebrejesusa u februaru 2020, u kojoj je rečeno da se, naime, „ne borimo

samo protiv epidemije, već infodemije – lažnih vesti koje se šire brže i lakše od virusa“, deluje kao da je kovid 19 početak i kraj svih zabluda i neistina o vakcinama, pa i o nauci i industriji koje su ih stvorile.

Otpor prema cepivima pretvorio se zapravo u prava-pravcata antivakcerska udruženja, osnovana samo nekoliko godina nakon što je, i zvanično, 1796. godine britanski lekar Edvard Džener uveo vakcine u proces lečenja. Omiljeni argument iz tog doba – pošto su se te vakcine dobijale od krava – bio je da će od njih deci porasti rogovi, repovi, čak i vimena!

Brojna udruženja, sve uz masovne demonstracije, pamflete i agresivne kampanje, organizuju se već od početka obavezne vakcinacije za decu 1853. u Velikoj Britaniji. Do dan-danas modus operandi je sličan: pojedinci, neformalne i zvanične grupe iniciraju širenje glasina koristeći aktuelna sredstva prenošenja informacija, dovodeći u pitanje bezbednost, opravdanost i sastav vakcina. Time podrivaju napore zdravstvenih vlasti da suzbiju određenu bolest – bukvalno dovodeći do nepotrebnih gubitaka života ljudi, a naročito dece.

Premotajmo ubrzano do 1998. godine i ozloglašenog naučnog rada lekara Endrua Vejkfilda objavljenog u prestižnom engleskom medicinskom časopisu *Lanset* o navodnom autizmu izazvanom MMR vakcinom. Iako je u međuvremenu časopis *Lanset* opovrgao rad dr Vejkfilda, iako je bezbroj puta diskreditovan od strane naučne zajednice, vraća nam se poput zombija kojeg iznova ubijamo, ali nikako da mu potrefimo mozak. Otkrijmo najzad i pravu motivaciju ove pseudonauke – Vejkfild je dobijao novac od advokata koji su planirali da tuže proizvođače

MMR vakcine, a povrh toga je i sâm imao patent za konkurentsku vakcinu!

I već ovde dolazimo do jednog „zašto“ iz prethodnog odeljka – neko ima interes, neretko finansijski, da potura drugačiji narativ. Jer bukvalno prodaje nešto što je alternativa vakcinama i drugim farmaceutskim rešenjima za aktuelnu bolest. Neretko se sve to prepliće s kriminalom, ali je najopasnije kada u tome učestvuju pravi lekari i naučnici poput lekara i biohemičara Roberta Malona, recentne antivakserske zvezde, navodnog samostalnog (!?) tvorca mRNK tehnologije razvoja vakcina, koja mu je pre više decenija ukradena, ali je se sad ionako s gnušanjem odriče (u korist lukrativnih javnih nastupa).

Tu su i uticajne javne ličnosti koje deklarativno odbijaju da se vakcinišu i time planski stiču dodatnu popularnost, političari koji tako osvajaju biračko telo, ali i onaj jedan dosadni rođak na porodičnom četu ili na slavi koji non-stop deli antivakserske linkove ili tupi o tome uz mr-sni i posni meni. Svi oni snose veću ili manju odgovornost za realnost u kojoj još vučemo repove pandemije korone, s najavom novih virusa pandemijskog potencijala za koje nismo spremni, dok nam se iz pozadine podlo prikradaju zaboravljene bolesti spremne za napad čim obuhvati imunizacije padnu ispod neophodnih.

Slično je i sa mnogim lekovima koji, iako rigorozno kontrolisani od regulatornih tela, s neželjenim reakcijama pod stalnim nadzorom, unakrsno verifikovanog kvaliteta i dokazane efikasnosti za stanja od kojih se nekad masovno umiralo – neretko bivaju predmet senzacionalističkih medijskih objava i nepotrebnih, neopravdanih skandala. Pa su tako najednom kancerogeni, toksični i

zahteva se njihovo povlačenje. Ili su pak upoređivani s najnovijim suplementom, to jest dodatkom ishrani, odnosno supstancom koja *ne leči*, ali je egzotičnog, prirodnog porekla i samim tim automatski superiorna. To će potvrditi i beskonačna salva reklama i ličnih preporuka sveznajućih dušebrižnika – oglasa koji ne podležu kontroli, nasuprot reklamama za prave lekove koje rigorozno proveravaju regulatorna tela i koji su time dodatno hendikepirani u borbi sa suplementima, u velikoj meri i *de facto* – placebo.

Era farmacije

Mi danas živimo u svetu koji je u velikoj meri oblikovala farmacija. Životni vek čoveka je lavovskim delom produžen zahvaljujući ne toliko veštima lekarima i kliničkoj praksi fokusiranoj na pojedinca već masovno primenjenim inovativnim lekovima i vakcinama. Očekivalo se da čovek 1900. godine prosečno poživi 30,9 godina; 1940. godine već 46,7; 1980. godine 61,13, a danas je globalno prosečni životni vek čak 73,33 godine i nastavlja da raste... To je činjenica koja se neće promeniti, ali je malo ko razume i prihvata kao rezultat i zaslugu upravo farmacije. Štaviše, sasvim je moguće da farmacija, i njoj bliske genetika i četiri oblasti bionauka – biomedicina, bioinformatika, biotehnologija i biodiverzitet – nude ključ produženja čovekovog veka, i to kvalitetnog, zdravog života i do 120 godina i više.

A onda uzmite pak ovo u obzir – dok završite ovaj pasus, dakle u proseku za jedan minut – dvoje ljudi, od kojih

jedno dete, umrlo je zbog falsifikovanih lekova. Ovom temom bavićemo se detaljnije u posebnom poglavlju. Jedan čovek je skončao od predoziranja lekovima koji izazivaju zavisnost, a dvoje njih postali su zavisnici, najverovatnije trajno. Umrlo je i deset ljudi od antimikrobne rezistencije – iliti otpornosti mikroorganizama, uglavnom bakterija, na poznate antibiotike. Do 2050. biće ih dvadeset – isto koliko sada umire svakog minuta od kancera. Ali takođe je sačuvano osam života zahvaljujući dečjoj vakcinaciji – a do 2030. biće ih deset svakog minuta – od čega četiri od malih boginja i tri od hepatitisa B. Penicilin, najvažniji lek u istoriji, više ne spasava toliko života kao kada je uveden u masovnu praksu 1943. godine, ali su zahvaljujući njemu i drugim ranim antibioticima danas žive tri četvrtine vas koji ovo čitate, odnosno stanovnika planete. Jer da nije nastupila era antibiotika, vaši preci ne bi doživeli da stvore potomstvo. Stop. Gotov minut.

Ja sam jedan od tih potomaka. Milan Milanović, moj deda po majci, uistinu i po mnogo čemu veliki čovek, 1950. godine teško je oboleo od tuberkuloze kičme. Mojoj babi Ljubici su nekadašnji saborci mog dede iz ratovanja protiv balista u Drenici 1944. godine obezbedili novi, revolucionarni antibiotik streptomycin (*streptomycin*), koji se tada plaćao težinom u suvom zlatu. Vozom od Beograda do Prištine ona je u najvećoj tajnosti prenela lek zbog kog su je upozorili da će biti bačena iz vagona ako se sazna šta nosi. Pričala mi je mila nana mnogo puta kako nije spavala ceo put nazad, držeći dragocene ampule u nedrima. Taj lek će spasti mog dešu iz gipsanog korita u kojem je ležao pune dve godine. I podariti mu novi život. Inače ne bi bilo ni moje majke... niti mene.

S druge strane, lek nikako ne treba da bude nešto što se uzima olako, kao univerzalno rešenje za sve, ne samo za zdravstvene već i za životne probleme. Upravo zato, ova knjiga istražuje masovnu pošast tabletomanije i njene različite forme, kao i sveprisutne strahove i nemoć bolesnog pojedinca u odnosu na sistem koji ga leči i nikako ga ne sme ni na koji način iskorišćavati. Svestan sam besa i nepoverenja javnosti prema farmaceutskom sektoru upravo zbog prekomerne upotrebe lekova, podstaknute imperativom prodaje, čitaj pohlepom. Ali to nije prava farmacija – ona koju ja poznajem, cenim i volim od početka studija. U tom kontekstu najbitnija lekcija za mene bila je bukvalno prva rečenica prvog predavanja koju sam čuo na mojoj *alma mater* – Farmaceutskom fakultetu Univerziteta u Beogradu: „Lek se koristi samo kada je neophodan.“

Ne bojati se i na strašnom mestu postojati

I naposletku... ili na početku: „farmaceutska mafija“.

Ova paušalna sintagma predstavlja šamar drevnom plemenitom esnafu, kojim se lakonski žigoše cela jedna nauka i struka stvorena da pomaže ljudima tako što im poboljšava zdravlje, produžava i spasava živote. Moja struka. Naježim se svaki put kada je čujem, ali hoću jednom zasvagda da se suočim s njom i dam odgovore na sve ono što ste želeli da znate, ili ste mislili da znate, o svetu farmacije, a niste imali koga da pitate.

Nije lak zadatak, svestan sam toga, ali verujem da mogu da ga ispunim jer se time bavim, gotovo svakodnevno i

pred najrazličitijim sagovornicima i auditorijumima, više od petnaest godina. I znam da su razvoj, proizvodnja i plasman lekova, kao i sam farmaceutsko-apotekarski ceh, obavijeni velom misterije i obeleženi teorijama zavere maltene oduvek, a poslednjih decenija pogotovo. Deo je to opšteg nepoverenja u nauku, institucije i autoritete, ali je ipak veoma zanimljivo kako je svako, ama baš svako, danas u nekoj meri ekspert za lekove, a naročito za vakcine. Bilo da je *za* njih ili *protiv* njih.

Znamo da je lek istovremeno potencijalni otrov u neodgovarajućoj dozi, ali može se umreti i ako se odjednom popije preterana količina obične vode (konkretno – šest litara). A šta je onda sa predoziranjem informacijama, naročito onim lažnim? Gde je tu granica toksičnosti?

Tačno je da postoje svojevrzne „mračne stranice“ istorije farmacije. Duga je lista nedela čiji su se počinioci zaklanjali iza belih apotekarskih mantila. Često su oni bili lekari, hemičari, tehnolozi, ali je prokažena struka uvek nekako bila – farmaceutska. Počev od opijumskih i kokainskih medicinskih tonika za vitalnost i heroina u dečjim sirupima za kašalj s početka 20. veka, preko drogiranja nemačke vojske i nacije amfetaminima pod nacistima, talidomidske katastrofe 1960-ih, kada su trudnice zbog ovog leka protiv mučnine rađale decu bez ruku i nogu, do hermafroditских riba i superbakterija otpornih na sve antibiotike. Sve gore od goreg. Ali ni to nije istinska farmacija.

Ratna, ali i mirnodopska kapitalistička ekonomija zasnovana na zloupotrebi farmacije, potcrtana opsesijom produktivnošću, pravi organizovani kriminal u sferi lažnih lekova, obmanjivanje pacijenata, razvoj novih dizajnerskih droga na bazi nekadašnjih lekova i njihova

produkcija na industrijskom nivou... sve to jeste svojevrсна i *prava* „farmaceutska mafija“. Pa ako ne možemo da iskorenimo taj termin – da ga bar preusmerimo i redefinišemo. Protiv te i takve „mafije“ i lično se borim i dobro je poznajem.

Samo, to je zaista kukolj u žitu, trule jabuke koje ne smemo izjednačavati s onima koje donose zdravlje – a eliminisali smo mnoge takve gnjile plodove zla odavno, i odbacujemo ih dalje kako ne bismo zagadili i zarazili ostale. Te nuspojave i negativce s imenima i prezimenima koje poistovećuju sa farmacijom ističem da bi bili obeleženi i zapamćeni, a moja struka konačno pročišćena, i percipirana kakva zaista jeste – posvećena ključnom uzvišenom zadatku: ozdravljenju pacijenta.

Skorašnji bum serijske i filmske produkcije na temu nepočinstava farmakoindustrije posle skandala vezanih za porodicu Sakler, kompaniju *Perdju farma* i njihovu ulogu u opioidnoj epidemiji u SAD (*Dopesick, Painkillers, Pain Hustlers*), ali i brojni nagrađivani analitični dokumentarci i provokativni ali studiozni književni bestseleri pokazali su, svi zajedno, apetit najšireg auditorijuma za realističnim i originalnim prikazima sveta farmacije i marketinga lekova. Ova knjiga, usuđujem se da tvrdim, smelo, insajderski, veoma lično i emotivno, a sa zamašnim specifičnim znanjem i iskustvom iz prve ruke, ide korak dalje. Ona će vas uvesti još dublje, u jedan vrlo kompleksan univerzum, prepun intriga, opasnosti i velikih interesa, i poput trilera, nadam se, držati zaintrigirane od prve do poslednje strane.

Pa, da progutamo onda prvu gorku pilulu. Za početak – najveću.